

спрямованих на забезпечення психологічної безпеки, розвиток особистісних ресурсів та підтримку соціальної інтеграції.

Авторські висновки полягають у тому, що ефективна адаптація підлітків у зазначених умовах можлива лише за умови системного підходу, який поєднує індивідуальну підтримку, групову роботу, взаємодію з родиною та адаптацію освітнього середовища. Ключовим фактором успіху є не лише наявність окремих заходів, а їх узгодженість, регулярність та орієнтація на реальні потреби підлітків, які проживають в умовах хронічного стресу.

Перспективою подальших досліджень є розробка та апробація моделей соціально-педагогічного супроводу, адаптованих до умов прифронтових громад, з урахуванням специфіки регіонального контексту та досвіду практичної роботи.

Завацька Л. М.

ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ПІДТРИМАНОГО ПРОЖИВАННЯ ЯК ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ СТАЦІОНАРНОГО ДОГЛЯДУ

Сучасна система соціального захисту України орієнтована на забезпечення прав і базових потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах. Одним з важливих інструментів забезпечення гідного життя зазначених осіб є будинки підтриманого проживання – малогрупові установи, що створюють умови, максимально наближені до домашніх, та сприяють розвитку автономії й соціальної інтеграції. Будинки підтриманого проживання є важливою ланкою у системі соціального захисту, орієнтованою на допомогу людям, які з різних причин не можуть самостійно забезпечити належні умови життя. Йдеться про осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах: людей із інвалідністю, громадян похилого віку без родинної підтримки, осіб, які мають психоемоційні чи інші обмеження, що ускладнюють самостійне проживання. Такі установи спрямовані не лише на забезпечення житлом, але й на

розвиток автономії, соціальних навичок і можливостей інтеграції в громаду. Їхня мета – створити безпечні й комфортні умови, де мешканці можуть користуватися максимальною свободою, водночас отримуючи професійну підтримку. Такі будинки функціонують на принципах гуманізму, поваги до гідності, інклюзії та орієнтації на особисті потреби кожного мешканця. На відміну від інтернатних закладів, вони не передбачають ізоляції, а навпаки – стимулюють розвиток самостійності та соціальної активності. Будинки підтриманого проживання дбають про гідність і права людини на відміну від інституційної системи. Згідно статистичних даних: 47000 осіб станом на 2025 рік перебувають в інституційних закладах України. Понад 23000 осіб мешканці психоневрологічних інтернатів, багато з яких могли б жити в громадах за умови належної підтримки. 25600 дітей продовжують перебувати на цілодобовому утриманні в інтернатах.

Інституційний догляд залишається проблемою старої системи, яка передбачає: ізоляцію у закладах закритого типу і відмежування людини від суспільства; деперсоналізацію, як втрату індивідуальності та відсутності права вибору; втрату навичок – адже людина звикає до «всього готового», що веде до повної нездатності жити самостійно; стигматизацію, як соціальне клеймо «неповноцінності».

Відповідно, підтримане проживання змінює концепцію обставин життєдіяльності людини і максимально наближує умови проживання до домашніх в будинках або окремих квартирах. Основне гасло таких будинків: «Допомога там, де це потрібно, і незалежність там, де це можливо».

Правова база функціонування будинків підтриманого проживання ґрунтується на низці законодавчих актів України, які формують загальні вимоги до організації соціальних послуг та їх надавачів.

Закон України «Про соціальні послуги» (2019 р.) визначає поняття соціальних послуг, їх класифікацію, вимоги до надавачів, порядок формування індивідуальних планів, критерії надання соціальної підтримки особам у складних життєвих обставинах. Власне «підтримане проживання» включено до переліку соціальних послуг як окремий вид довготривалої

підтримки. Закон України «Про основи соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні» регламентує права осіб з інвалідністю на отримання соціальних послуг, доступність середовища, реабілітаційну підтримку, що є ключовим для формату підтриманого проживання. Закон України «Про соціальні послуги для осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах» (у рамках змін до профільного законодавства) визначає механізми і принципи надання послуг відповідним категоріям населення. Постанова Кабінету Міністрів України № 1057 від 24.10.2018 «Деякі питання створення та функціонування малих групових будинків» містить вимоги щодо організації малих групових будинків, зокрема для дітей та осіб з інвалідністю, які за структурою й призначенням наближені до будинків підтриманого проживання. Постанова Кабінету Міністрів України № 587 від 01.06.2020 «Про організацію надання соціальних послуг» визначає механізми надання послуг, порядок укладання договорів, стандарти якості. Державні стандарти соціальних послуг підтриманого проживання містять вимоги щодо змісту послуги, кваліфікації персоналу, матеріально-технічного забезпечення, планування індивідуальних програм підтримки. Європейські підходи та імплементація Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, яку ратифіковано Україною (2010 р.), зобов'язують державу переходити до моделі проживання у громаді, забезпечувати інклюзію та підтримку замість інституційного догляду.

Відповідно до правової бази функціонування будинків підтриманого проживання визначені їх основні завдання:

1. Надання житлових умов: забезпечення безпечного й комфортного місця проживання, що відповідає стандартам соціального захисту (облаштування кімнати, побутові приміщення, можливість самостійного приготування їжі, доступ до особистого простору).
2. Соціально-побутова адаптація: допомога у формуванні навичок самостійного життя: ведення домашнього господарства, планування бюджету, гігієна, користування громадськими послугами.
3. Психологічна підтримка: супровід психолога для подолання стресу, кризових переживань, формування

- впевненості в собі, розвитку комунікативних навичок.
4. Соціальна інтеграція: сприяння участі мешканців у житті громади, клубах за інтересами, культурних заходах, волонтерських та освітніх активностях.
 5. Медико-реабілітаційний супровід: організація доступу до медичних послуг, реабілітаційних програм, консультацій профільних спеціалістів.
 6. Супровід у вирішенні юридичних та соціальних питань: допомога в отриманні документів, соціальних виплат, працевлаштуванні, оформленні прав на соціальні послуги.

Будинки підтриманого проживання працюють для людей, які опинилися у складних життєвих обставинах, зокрема: особи з інвалідністю, які потребують часткової підтримки; молодь із закладів інституційного догляду, що переходить до самостійного життя; громадяни похилого віку, що не мають родинної опіки; особи, які пережили кризові ситуації: домашнє насильство, втрату житла чи соціальних зв'язків; люди з легкими чи середніми психічними, поведінковими чи інтелектуальними порушеннями.

Діяльність будинків підтриманого проживання ґрунтується на сучасних моделях соціальних послуг:

1. Індивідуальний підхід: план підтримки складається під конкретні потреби особи.
2. Інклюзія: доступ до звичайної інфраструктури (магазини, парки, робота).
3. Автономія: право обирати, що їсти, коли прокидатися та з ким спілкуватися.
4. Економічність: для громади це часто ефективніше, ніж утримування великих інтернатів.

У будинках підтриманого проживання працюють фахівці із соціальної роботи, соціальні працівники, психологи, асистенти підтриманого проживання. Їхнє завдання – не контролювати, а підтримувати мешканців, створюючи середовище довіри й партнерства.

Персонал сприяє формуванню індивідуальних планів підтримки, які враховують потреби та життєві цілі кожної

особи. Важливо, що допомога надається у формі супроводу, а не опіки, що сприяє розвитку самостійності.

У країнах Європейського Союзу модель підтриманого проживання є золотим стандартом деінституціалізації. Це альтернатива закритим інтернатам, де люди з інвалідністю, ментальними порушеннями або літні люди отримують необхідний догляд, зберігаючи при цьому автономію та право на приватне життя.

У Польщі активно впроваджується концепція деінституціалізації через муніципальні програми. Існують два типи житла: *тренувальні квартири* (тимчасове проживання для навчання самостійності) та *цільове житло* (постійне проживання). Часто місто надає приміщення, а громадська організація за кошти грантів та місцевого бюджету забезпечує роботу асистентів. Соціальний супровід може бути як цілодобовим, так і «візитовим» (кілька годин на день).

Чехія є одним із лідерів Центральної Європи за темпами закриття великих інтернатів на користь громадських послуг. Організація *Fokus Praha* створює мережу невеликих будинків для людей із ментальними порушеннями. Головний фокус – на працевлаштуванні. Мешканці не просто живуть під наглядом, а працюють у соціальних кафе або майстернях.

Литва використовує значні інвестиції з фондів ЄС для будівництва групових будинків. У будинку мешкає до 10 осіб. Кожна людина має свою кімнату, але кухня та вітальня спільні. Соціальний працівник допомагає планувати бюджет, купувати продукти та відвідувати лікарів. Більшість таких будинків – це сучасні котеджі в екологічних зонах, які нічим не відрізняються від сусідських приватних будинків, що знімає стигму з мешканців.

Таким чином, будинки підтриманого проживання є важливою складовою сучасної системи соціального захисту в Україні. Це сучасна, гуманна та ефективна форма соціального захисту, що забезпечує людям у складних життєвих обставинах можливість жити гідно, безпечно й максимально самостійно. Їх діяльність базується на принципах поваги до прав людини, інклюзії, деінституціалізації та індивідуалізації послуг. Чітке нормативно-правове забезпечення сприяє розвитку цієї форми

підтримки та забезпечує належну якість послуг. Вони сприяють інтеграції у суспільство, реалізації особистісного потенціалу та захисту прав кожної людини. Розширення мережі будинків підтриманого споживання є важливим кроком до створення інклюзивної, солідарної та орієнтованої на людину соціальної політики в контексті реформування соціальної сфери та переходу до європейських стандартів догляду.

Завацький П. С.

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО У ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ: МЕХАНІЗМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах децентралізації та економічної трансформації України, регіональні торгово-промислові палати виступають не лише як сервісні центри для бізнесу, а й як ключові медіатори у системі соціального партнерства. Вони стають тим «майданчиком», де перетинаються інтереси влади, підприємництва та найманих працівників.

Соціальне партнерство у діяльності торгово-промислових палат реалізується через тристоронню модель: влада – бізнес – профспілки. Регіональні торгово-промислові палати представляють сторону роботодавців, забезпечуючи баланс між прагненням до прибутку та соціальною відповідальністю. Це дозволяє бізнесу впливати на формування регіональної соціально-економічної політики, встановлення мінімальних стандартів оплати праці та розробку місцевих програм підтримки підприємництва.

Ключові напрями взаємодії:

1. Участь у регіональних угодах. Палати долучаються до розробки та підписання територіальних угод, що регулюють питання оплати праці, охорони здоров'я та зайнятості населення.

2. Розвиток людського капіталу. Спільно з закладами освіти регіональні торгово-промислові палати впроваджують